

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

встановлені вимоги до якості проведення наукових досліджень з конкретної галузі наукового знання і висвітлення їх результатів у монографіях, збірниках наукових праць, фахових виданнях рекомендованих ВАК, зарубіжних і місцевих виданнях, на міжнародних і регіональних конференціях, підручниках та посібниках.

Стандарти громадської діяльності – це вимоги, щодо якості і необхідності виконання громадських доручень у вищому навчальному закладі. Громадські доручення не входять до посадових обов'язків викладача. До громадських доручень у вищих навчальних закладах часто відносять: участь у роботі Вченої ради вищого навчального закладу і факультету, експертної ради у якості експерта, робочих комісій, семінарах, комітетах, фондах, змаганнях, олімпіадах, кураторство студентською групою, керівництво секцією тощо.

Стандарти трудової дисципліни – це вимоги щодо дотримання представниками професорсько-педагогічного складу встановлених у вищому навчальному закладі норм поведінки та виконання посадових обов'язків.

Висновки. На основі вище викладеного наукового матеріалу зробимо висновки. Стандарти діагностування педагогічної діяльності

викладачів – це вимоги до викладання навчальної дисципліни, навчально-методичної і науково-дослідної роботи, громадської діяльності і трудової дисципліни, які визначаються Міністерством освіти, вдосконалюються і впроваджуються відповідними вищими навчальними закладами. Такі стандарти можуть бути основою реформування вищої освіти, реорганізації вищих навчальних закладів, підготовки висококваліфікованих викладачів і підвищення їх професійності у викладанні навчальної дисципліни.

1. Педагогічне оцінювання і тестування. Правила, стандарти, відповідальність. Наукове видання / Я.Я. Болюбаш, І.С. Булах, М.Р. Мруга, І.В. Філончук. – К.: майстер клас, 2007. – 272 с.

2. Light Richard J. Making the most of the college. Students speak their minds. – Cambr., Mass.; Lnd.: Harvard University press, 2001. – 242 p.

3. Livingston I.D. Standards, national: Monitoring / International Encyclopedia of Education. Oxford: Pergamon Press, 1985. – P. 4786 – 4791.

4. Livingston S.A. & Zieky M.J. Passing scores: a manual for setting standards of performance on educational and occupational tests. Princeton, NJ: Educational Testing Service, 1982. – С. 12.

Стаття надійшла до редакції 17.06.2010

УДК 37.015

Світлана Одайник, кандидат педагогічних наук,
проректор з питань зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти
Південноукраїнського регіонального інституту
післядипломної освіти педагогічних кадрів,
м. Херсон

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті окреслено теоретичний аспект моніторингу якості педагогічної освіти, охарактеризовано важливість проведення моніторингових досліджень у системі освіти.

Ключові слова: якість освіти, моніторинг, педагогічна освіта.

В статье раскрывается теоретический аспект мониторинга качества педагогического образования, дана характеристика важности проведения мониторинговых исследований в системе образования.

Ключевые слова: качество образования, мониторинг, педагогическое образование.

The article envelops theoretical aspect of monitoring of quality of pedagogic education, gives description of the importance of carrying out of monitoring researches in the system of education.

Key words: quality of education, monitoring, pedagogic education.

Постановка проблеми. Нині Україна прискорює темпи інтеграції в європейський освітній простір, тому приведення вітчизняних освітніх стандартів до норм Європейського союзу є актуальним питанням. У зв'язку з цим українська система освіти стала на шлях реформування. Зміни, які в

ній відбуваються спрямовані на підвищення якості освіти, зокрема на оновлення змісту та форм організації навчально-виховного процесу. Такі кроки важливі, адже якість освіти є одним з чинників економічного, соціального прогресу суспільства, а також розвитку творчого потенціалу людини.

Для того, щоб оцінити ефективність освітнього процесу та передбачити подальші кроки щодо її підвищення, використовують основний засіб вивчення якості освіти – моніторинг.

Здійснення моніторингу в освіті зараз є дуже актуальною проблемою, бо саме моніторингові дослідження дають можливість цілісно побачити реальний стан освіти.

Аналіз останніх досліджень. Моніторинг активно почали досліджувати в 30-ті роки ХХ століття. У кінці минулого століття інтерес до нього значно зріс. На даний час проблему моніторингу вивчають у таких напрямках: теоретичні основи моніторингу – О. Локшина, Т. Лукіна, В. Лунячек, зокрема, науково обґрунтувала вітчизняну систему державного управління якістю загальної середньої освіти – Т. Лукіна; управління якістю освіти – С. Воровщиков, Д. Матрос, Н. Мельникова, Д. Полев, М. Потапшик, Д. Татьянченко; удосконалення організації освітнього процесу – Л. Мойсеева; педагогічний моніторинг освітнього процесу – А. Белкін, Н. Жукова; рівень розвитку моніторингу в межах загальноосвітніх навчальних закладів – А. Вілохін, А. Ісаєва, Г. Сігеева, В. Кальней, С. Шишов, Дж. Уілмс та інші. О. Ляшенко визначив концептуальні засади моніторингу якості освіти, рівні функціонування цієї системи та етапи проведення моніторингових обстежень. Із зазначеного видно, що різні аспекти моніторингу вивчали як зарубіжні так і вітчизняні науковці.

Мета статті – розкрити теоретичні засади моніторингу якості педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Моніторингові дослідження проводяться в різних наукових галузях, серед них й педагогічна. О. Локшина вважає, що у педагогіці моніторинг пройшов три етапи становлення й розвитку. На першому, на її думку, було зроблено акцент на системному підході у сфері моніторингу, зокрема, відбулося адекватне структурування змісту освіти й розробка ефективного оцінювання навчальних досягнень учнів з основних дисциплін з урахуванням не лише отриманих знань, а й умінь та навичок. На другому, вченими із США ініціювалося проведення міждержавних моніторингових досліджень шляхом тестування навчальних досягнень учнів. На третьому, моніторинг сформувався як цілісна система, що містить збір даних на різних рівнях освіти, враховує контекстуальну інформацію, ресурсний внесок, освітній процес та освітні результати і передбачає інтерпретацію отриманих фактів з метою вироблення подальших дій [3]. Отже, моніторинг має свою історію розвитку.

Незважаючи на дослідження, проведені в минулому столітті, на сучасному етапі окремі аспекти щодо проведення моніторингових досліджень потребують подальшого вивчення.

Моніторинг пов'язаний:

- з якістю освіти;
- з управлінням якістю освіти;
- з культурою оцінювання;
- з управлінськими рішеннями та стратегічним менеджментом [2].

У статті ми зупинимося саме на розгляді моніторингу якості освіти. Для цього звернемо увагу на визначення понять “якість освіти”, “моніторинг”, “моніторинг якості освіти”.

Якість освіти відображає різні аспекти освітнього процесу – філософські, соціальні, педагогічні, політико-правові, демографічні, економічні тощо. Вона поєднує властивості й характеристики освітнього процесу та його результату, які спроможні задовольняти освітні потреби всіх суб'єктів навчально-виховного процесу.

Якість освіти має теоретичний й практичний аспекти. З точки зору теорії це – пошук концептуальних засад визначення й оцінювання якості освіти, з точки зору практики – здійснення таких способів моніторингу якості освіти, котрі б впливали й управляли цим процесом. Ці аспекти якості освіти взаємопов'язані, оскільки не зрозумівши, що саме покладено в основу моніторингових досліджень, оцінювати якість освіти неможливо.

Д. Матрос, Д. Полев, Н. Мельников розглядають моніторинг як механізм контролю й відстеження якості освіти, постійне спостереження за навчально-виховним процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або першочерговим пропозиціям, що дозволяє виявити тенденції розвитку системи освіти. За переконанням учених, поняття “освітній моніторинг” як категорія педагогічна й управлінська – не копіює загальних положень теорії інформації, а переводить їх на мову педагогіки, психології й управління. Дослідники вважають, що завдання вчених полягає в конкретизації положень теорії, а завдання вчителя – реалізації їх у практичній діяльності [1].

Моніторинг – це дослідження, яке виконує дві взаємопов'язані функції: функції спостереження та функції попередження. Функція спостереження дозволяє оцінити якість освіти, порівняти її з іншими результатами. Функція попередження сприяє запобіганню небажаних результатів.

Зважаючи на зазначене вище, моніторинг якості освіти – систематична і регулярна

процедура збору даних з важливих освітніх аспектів на національному, регіональному, та місцевому рівнях. Такий моніторинг містить: визначення стандартів, встановлення критерію, за яким можна стверджувати про досягнення стандартів; збір даних та оцінку результатів, на основі яких здійснюються відповідні заходи, оцінюються результати проведених заходів відповідно до стандартів. Результатом моніторингу мають бути зміни в педагогічній теорії та у практичній діяльності в межах навчально-виховного процесу.

На сучасному етапі модернізації освіти моніторинг є тим засобом, який дозволяє отримати об'єктивні дані про функціонування освітньої системи, на основі яких варто зробити правильні кроки у напрямках усунення недоліків та виправлення помилок, що були допущені під час запровадження інновацій. Разом з тим, інформація, отримана у процесі моніторингового дослідження, дає можливість розробити стратегію подальшого розвитку освітньої галузі.

Такі дослідження відзначаються тривалістю проведення, що дозволяє об'єктивно вимірювати якість освіти, оцінювати та глибше зрозуміти причини сучасних недоліків. Тому моніторинг якості освіти повинен бути достатньо динамічним, фіксуючи аналіз та оцінки таких важливих педагогічних понять, як: соціальна мотивація, професійна спрямованість, вплив визначених чинників на формування особистості тощо [4, 19].

Для того, щоб отримати об'єктивні дані під час дослідження необхідно приділяти більше уваги організації та впровадженню моніторингу, зважати на всі етапи його підготовки, зокрема, визначенню об'єкта та предмета дослідження; постановці завдання; формуванню гіпотези; збору інформації, плануванню, систематизації; отриманню, узагальненню та обробці даних; формуванню наукових прогнозувань і відповідних пояснень. Відповідна організація передбачає необхідність отримання регулярної інформації про впровадження педагогічного дослідження; виявлення змін (позитивних чи негативних) при впровадженні педагогічного дослідження; визначення чинників, що впливають на якість освіти, та відповідна їх корекція, завчасне попередження небажаних результатів [1]. Отже, моніторинг реалізується за допомогою комплексу методів і чітко розроблених процедур.

Важливою умовою ефективності педагогічного моніторингу є: наявність чітких критеріїв оцінки; розробленість процедур оцінювання; наявність кваліфікованих експертів; розробленість форм фіксації інформації під час моніторингу;

розробленість часових характеристик оцінювання; зв'язок оцінювання із системою прийняття рішень.

На думку Є. Хрикова, моніторинг забезпечує опосередкований та безпосередній вплив на якість освіти. Опосередкований пов'язаний з тим, що моніторинг забезпечує управління інформацією, необхідною для прийняття рішень, а безпосередній вплив здійснюють вже ці рішення. Безпосередній вплив забезпечують самі моніторингові процедури [6].

Моніторинг якості педагогічної освіти має здійснюватися, в першу чергу, у напрямі дослідження чинників, котрі впливають на функціонування навчального закладу, серед них: наявність професіоналів здатних успішно здійснювати професійну діяльність; створення відповідних умов для професійного зростання педагогів. Також головними об'єктами моніторингу є якість змісту освіти, виконання навчальних планів; якість діяльності педагогів, якість управління; якість матеріально-технічного забезпечення; якість засвоєння навчальних дисциплін; сформованість особистих якостей у випускників; діяльність випускників. Усе це дає можливість визначити моніторингову діяльність на таких основних напрямках як відстеження контексту, ресурсів, перебігу, результатів освітнього процесу.

Моніторинг якості освіти може здійснюватися на різних рівнях: міжнародному, загальнодержавному, регіональному, локальному. Суть останнього полягає в системному аналізі діяльності навчального закладу щодо досягнення поставленої перед ним мети, успішності випускників, прогнозування психолого-педагогічних результатів, а також стану функціонування муніципальної системи освіти в цілому та її порівнянних елементів з урахуванням специфіки функціонування кожного суб'єкта освітньої системи, прогнозування діяльності навчальних закладів, так зазначено у порядку зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1095 [5].

Зупинимось коротко на моніторингу якості загальної середньої освіти, об'єктами якого є зміст освіти; рівень навчальних досягнень учнів; рівень соціалізації учнів; засоби, що використовуються для досягнення освітніх цілей; умови здійснення педагогічного процесу та їх вплив на результати. Відстеження за такими параметрами сприятиме впровадженню в навчальний процес змін, що покращило б рівень освіти. Особливо важливими такі результати є для

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

керівника загальноосвітнього навчального закладу, який має на їх основі зробити правильні висновки щодо прогнозування динаміки та основних тенденцій розвитку школи. Також керівникові доречно знати й про чинники впливу на результати моніторингу, зокрема про те, що вони можуть мати як позитивний, так і негативний наслідок, серед них: чинники, що перевертають істинні оцінки (якість інструментарію, професійність, підготовленість і часта зміна кадрів у процесі роботи, еквівалентність груп, перевертання результатів, соціальне становище, зовнішнє середовище); досконалість діагностичного інструментарію (соціально-психологічні, психолого-педагогічні, медичні методи дослідження) [1]. Такі знання будуть корисними під час планування навчально-виховного процесу. Окрім цього є зовнішні чинники, які здатні за певних умов здійснити зміни у навчальному закладі. Отже, завдання проведення моніторингового дослідження полягає у виявленні як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, які впливають на педагогічну систему, і на основі цього вносяться корективи в освітні процеси закладу.

Моніторингові дослідження мають проводитися постійно. Це дає можливість створити інформаційну систему, яка дозволяє змінювати ситуацію відповідно до наявних умов функціонування керованого об'єкта.

Отже, на даний час важливим є не просто моніторинг якості освіти у загальноосвітньому навчальному закладі, а моніторинг розвитку освіти у ньому, що дає можливість керівнику оперативно визначати рівень освіти; вивести навчальний заклад на якісно новий рівень розвитку.

Висновки. Зазначене вище свідчить про те, що суть моніторингу полягає в тому, щоб досліджувати та прогнозувати розвиток освіти навчального закладу, а також корегувати діяльність у напрямках покращення його функціонування. Таким чином, відстеження динаміки процесу розвитку освіти, позитивних змін, які покращують навчально-виховний процес, робить його якіснішим.

Подальші дослідження варто вести у напрямках визначення суб'єктів моніторингової діяльності у педагогічній галузі, пошуку ефективних шляхів реалізації результатів моніторингових досліджень, розробки інструментарію для здійснення моніторингу у закладах освіти.

1. Бабінець С. Моніторинг якості освіти: педагогічний аналіз / С. Бабінець // Доступний з <http://osvita.ua>

2. Лукіна Т.О. Моніторинг якості освіти: теорія і практика / Т.О. Лукіна. – К.: Вид. дім “Шкільний світ”: Вид. Л. Галіцина, 2006. – 128 с.

3. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За заг. ред. О.І. Локшиної. – К.: К.І.С., 2004. – 128 с.

4. Орлов А.А. Моніторинг інноваційних процесів в освіті / А.А. Орлов // Педагогіка. – № 3. – 1996. – С. 18 – 23.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. N 1095 // Доступний з www.mon.gov.ua.

6. Хриков Є. Теоретико-методологічні засади моніторингу якості професійної підготовки // Доступний з <http://www.profosvita.org.ua>

Стаття надійшла до редакції 15.07.2010



15 вересня

Міжнародний День демократії

Слово “демократія” відоме ще від часів Давньої Греції і у перекладі з грецької означає “владу народу”.

Як відомо, найбільш демократичні країни світу є водночас країнами, найкращими для проживання. Більшість громадян – почуватися вільними і захищеними.

Треба бути сліпим і глухим, або надто вже заангажованим і упередженим, щоб не бачити прямого зв'язку між багатством країни – і її демократичним державним устроєм. Хоча єдиного шаблону демократичної держави у світі немає, всі демократичні устрої сповідують загальні цінності.

